

بررسی تاثیر مکانیزم‌های نظام راهبری بر گزارشگری مسئولیت اجتماعی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

سعید پاکدلان^{۱*}، علیرضا آذرباهمان^۲، علی رئیس‌یان^۳

سمیه پرهیزکار کهنه اوغاز^۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۳/۲۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۴/۲۵

کد مقاله: ۱۳۳۸۰

چکیده

هدف شرکت‌ها بطور کامل افشای اطلاعات مربوط به مسئولیت اجتماعی برای محافظت از منافع سرمایه‌گذاران، ترویج تبادل اطلاعات بین شرکت‌ها و جامعه و از بین بردن عدم تقارن اطلاعات و تقویت شفافیت شرکت‌ها است. هنگامی که سازوکارهای راهبری شرکتی به نحو مطلوبی اجرا شوند می‌توانند سبب بهبود رویه‌های افشا در شرکت‌ها گردند. سرمایه‌گذاران نهادی که یکی از موثرترین سازوکارهای نظام راهبری شرکتی هستند که می‌توانند بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکتی تاثیر داشته باشند. وجود سرمایه‌گذاران نهادی سبب فراهم شدن فرصت‌های مناسب برای سرمایه‌گذاران موجود می‌شود و گسترش نقد شونددگی بازار و شفافیت قیمت‌ها و در نهایت افزایش بهره‌وری و بهبود سطح رفاه اجتماعی را به دنبال خواهد داشت (بوهل و همکاران، ۲۰۰۶). این تحقیق به بررسی رابطه معنادار بین نظام راهبری با گزارشگری مسئولیت اجتماعی می‌پردازد. با توجه به اینکه برای محاسبه مکانیزم‌های نظام راهبری از سه شاخص اندازه هیئت‌مدیره، استقلال هیئت‌مدیره، استقلال کمیته حسابرسی استفاده شده و به صورت جداگانه مورد آزمون قرار می‌گیرد. برای دستیابی به این هدف، بورس اوراق بهادار تهران به عنوان جامعه آماری پژوهش در نظر گرفته شد و نمونه‌ای متشکل از ۱۲۰ شرکت در بازه زمانی بین سال‌های (۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸) در مجموع ۸۴۰ سال - شرکت جهت بررسی جمع‌آوری گردید. این پژوهش از لحاظ طبقه‌بندی پژوهش بر مبنای هدف از نوع کاربردی، از لحاظ طبقه‌بندی بر حسب روش، از نوع توصیفی و از میان انواع پژوهش‌های توصیفی، از نوع همبستگی می‌باشد. رویکرد پژوهش نیز پس‌رویدادی است. به منظور انجام آزمون فرضیه‌ها، از روش تحلیل همبستگی و روش رگرسیون چند متغیره استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد، اندازه هیئت‌مدیره، استقلال هیئت‌مدیره و استقلال کمیته حسابرسی دارای رابطه مثبت و معنی‌دار با گزارشگری مسئولیت اجتماعی می‌باشند. لذا هر سه فرضیه پژوهش مورد پذیرش قرار می‌گیرند.

واژگان کلیدی: اندازه هیئت‌مدیره، استقلال هیئت‌مدیره، استقلال کمیته حسابرسی، گزارشگری مسئولیت اجتماعی.

۱- دانش‌آموخته دکتری حسابداری دانشگاه مازندران و استادیار گروه حسابداری موسسه آموزش عالی غیرانتفاعی شاندیز، مشهد (نویسنده مسئول) saeedpakdelan@shandiz.ac.ir

۲- دانشجوی دکتری حسابداری دانشگاه مازندران و عضو هیئت علمی گروه حسابداری موسسه آموزش عالی غیرانتفاعی شاندیز، مشهد

۳- کارشناسی ارشد حسابداری موسسه آموزش عالی غیرانتفاعی شاندیز، مشهد

۴- کارشناسی ارشد حسابداری دانشگاه آزاد-مشهد

در سال های اخیر، موضوع مسئولیت اجتماعی شرکت ها، توجه جامعه جهانی را به خود جلب کرده است، بطوری که امروزه این مفهوم در کانون توجه بسیاری از متفکران حسابداری و مدیریت قرار گرفته است. با وجود اهمیت و جایگاه ویژه فعالیت های مسئولیت اجتماعی در شرکت ها، نگرانی هایی نیز در خصوص کمیت و کیفیت افشای این اطلاعات وجود دارد؛ زیرا در مواردی مدیران برای کسب اعتبار یا رسیدن به مقاصد شخصی، به افشای این اطلاعات می پردازند (چو و همکاران^۱، ۲۰۱۳). از این رو، لازم است که کمیته هایی مانند کمیته حسابرسی به عنوان سازوکار نظارتی میان سازوکارهای حاکمیت شرکتی، در کاهش این نگرانی ها و نظارت و بهبود افشای فعالیت های مسئولیت اجتماعی شرکت ها مؤثر باشند (آپوهامی و تاشاکر^۲، ۲۰۱۷).

در تحقیقات اخیر، در یک فعالیت مسئولیت اجتماعی شرکت لزوماً با عملکرد مدیران شرکت در یک اقتصاد توسعه یافته یکسان نیست. استدلال می شود که حاکمیت شرکتی خوب و افشای پایداری را می توان مکانیسم مکمل مشروعیت دانست که شرکت ها ممکن است از آن ها برای گفتگو با ذینفعان استفاده کنند (میشلون و پاربوتتی^۳، ۲۰۱۲). حاکمیت شرکتی و مسئولیت های شرکت یک زنجیره یکپارچه است. به عبارتی دیگر، مدیریت شرکت یک طرف سکه و طرف دیگر مسئولیت اجتماعی شرکت است (بیهامانی و سوناوالا^۴، ۲۰۰۵). همچنین استدلال می شود که مدیریت شرکت و ابتکار عمل مسئولیت اجتماعی شرکت به ظاهر مشابه هستند در حالی که حاکمیت شرکتی به معنای "پاسخگو بودن" است، "مسئولیت اجتماعی شرکت" به معنای "حساب کردن" است. شرکت ها به تدریج از یک نوع بشردوستانه سرمایه داری شرکت ها به سمت استراتژی ها و رویکردهایی پیش می روند که برای جلب اعتماد مشتریان و جامعه به طور کلی طراحی شده اند (مارسیگلیا و فالاوتانو^۵، ۲۰۰۵). مطالعات قبلی که با تأیید اهمیت شیوه های حاکمیت شرکتی در گزارشگر مسئولیت اجتماعی شرکت، انجام شده است بررسی می کند که آیا ساز و کار حاکمیت شرکتی روی شیوه های مسئولیت اجتماعی شرکت تأثیر دارد. مانند ساختار مالکیت (رجوع کنید به غزالی^۶، ۲۰۰۷؛ دام و شولتنز^۷، ۲۰۱۲)، مشخصات صفحه (رجوع کنید به دوپلیز و همکاران^۸، ۲۰۱۱؛ میشلون و پاربوتتی^۹، ۲۰۱۲) و شیوه های مدیریت شرکت به طور کلی (هانیففا و کوک^{۱۰}، ۲۰۰۲؛ هانیففا و کوک، ۲۰۰۵؛ رشید و لود^{۱۱}، ۲۰۰۸؛ هارژوتو و جو^{۱۲}، ۲۰۱۱؛ هارژوتو و جو، ۲۰۱۲؛ راتو، تیلت و لستر^{۱۳}، ۲۰۱۲؛ خان و همکاران^{۱۴}، ۲۰۱۳؛ بهزوری و سلکارا^{۱۵}، ۲۰۱۶).

همچنین مطالعات مفهومی در مورد حاکمیت شرکت ها و مسئولیت اجتماعی شرکت ها وجود دارد. به عنوان مثال (ای جی بلاتراتی^{۱۶}، ۲۰۰۵؛ رحیم^{۱۷}، ۲۰۱۳)؛ مطالعات کیفی در مورد درک مدیران در مسئولیت اجتماعی شرکت به عنوان بخشی از شیوه های مدیریت شرکتی (جمالی و همکاران^{۱۸}، ۲۰۰۸؛ یانگ و تییل^{۱۹}، ۲۰۱۴). آروا و دارورادکار^{۲۰} (۲۰۱۱) از ۵۱۸ شرکت استاندارد و ۵۰۰ غیر استاندارد، دریافته اند که حکمرانی خوب شرکت ها منجر به کاهش منفی مسئولیت اجتماعی می شود مانند فعالیت هایی که عمداً معیارهای زیست محیطی را نقض می کنند و نگرانی های جامعه محلی. به طور مشابه، هارجووتو و جو^{۲۱} (۲۰۱۱)، دریافته اند که انتخاب مسئولیت اجتماعی با خصوصیات حاکمیتی همراهی مثبت دارد. با این حال، نسبتاً ناشناخته است که آیا "شیوه های مدیریت شرکتی"، به ویژه تلاش رگولاتوری برای نهادینه شدن "رویه های حاکمیت شرکتی" تأثیری در گزارشگری مسئولیت اجتماعی شرکت دارد. یا خیر.

در این پژوهش به بررسی رابطه بین مکانیزم های نظام راهبری، گزارشگری مسئولیت اجتماعی شرکت پرداخته می شود.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

- 1 Chou et al
- 2 Appuhami & Tashakor
- 3 Michelon and Parbonetti
- 4 Bhimani and Soonawalla
- 5 Marsiglia and Falautano
- 6 Ghazali
- 7 Dam and Scholtens
- 8 De Villiers et al
- 9 Michelon and Parbonetti
- 10 Haniffa and Cooke
- 11 Rashid and Lodh
- 12 Harjoto and Jo
- 13 Rao, Tilt and Lester
- 14 Khan et al
- 15 Bhaduri and Selarka
- 16 e.g. Beltratti
- 17 Rahim
- 18 Jamali et al
- 19 Young and Thyil
- 20 Arora and Dharwadkar
- 21 Harjoto and Jo

۲. مبانی نظری و فرضیه‌های پژوهش

در سال‌های اخیر این نظریه مطرح است که کسب و کار نباید صرفاً منجر به کسب سود و افزایش ثروت سهامداران شود بلکه باید مسئولیت‌هایی در قبال کارکنان، محیط زیست و جامعه بپذیرد. این نظریه تحت عنوان مسئولیت اجتماعی شرکت به یکی از ویژگی‌های شرکت‌ها تبدیل شده است. مسئولیت اجتماعی بنگاه‌ها برآیند چهار مؤلفه مسئولیت اقتصادی، مسئولیت قانونی، مسئولیت اخلاقی، مسئولیت‌های بشردوستانه است (کارول^۱، ۱۹۹۱). کمیسیون اروپا، مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها را مفهومی می‌داند که علاوه بر گزارشگری فعالیت‌های تجاری، موضوعاتی مثل مسائل زیست محیطی و گزارشگری اجتماعی و تعاملات شرکت با ذی‌نفعان متعدد را شامل می‌شود (دربیائی، عباسعلی و همکاران، ۱۳۹۲).

به‌طور کلی، هدف از نظریه‌پردازی بررسی، توصیف، تشریح و پیش‌بینی است و موضوعات پژوهش حسابداری می‌تواند به‌صورت رابطه بین فعالیت‌های اقتصادی یک موسسه و اطلاعات ثبت و گزارش شده درباره آن فعالیت‌ها باشد. این تحقیقات، شالوده و اساس نظریه حسابداری اثباتی را تشکیل می‌دهد که اساس آن بر مبنای نظریه انتخاب منطقی است. به عبارت دیگر، نفع شخصی که به آن رفتار فرصت‌طلبانه گفته می‌شود، مبنای تمام فعالیت‌های اقتصادی و دلیلی برای انتخاب روش‌های حسابداری است. مهم‌ترین مزیت نظریه اثباتی، کشف الگوهای منظم در زمینه انتخاب روش حسابداری و ارائه تفاسیر مشخص برای چنین الگوهایی است. از سوی دیگر، نظریه را می‌توان در دو بعد تجاری و اثباتی بررسی کرد. نظریه هنجاری آنچه را که باید باشد بیان می‌کند، درحالی‌که نظریه اثباتی آنچه را هست بیان می‌کند. در تدوین نظریه هنجاری، از استدلال قیاسی استفاده می‌شود ولی نظریه اثباتی حسابداری، مبتنی بر استدلال استقرایی است. در واقع، نظریه اثباتی حسابداری برای کشف قانون‌مندی‌ها و روابط بین پدیده‌های مالی است و به دنبال تدوین نظریه‌ها و عقایدی است که توان شرح پدیده‌ها و رویدادهای دنیای واقعی را داشته باشد. مروری بر نوشتارهای نظریه حسابداری اثباتی سه فرضیه اصلی را نشان می‌دهد:

الف) فرضیه طرح پاداش ب) فرضیه بدهی ج) فرضیه اندازه یا هزینه سیاسی

حاکمیت شرکتی مجموعه سازوکارهای است که موجب تصمیم‌گیری مدیران در جهت حداکثرسازی ارزش شرکت برای مالکان می‌شود. اجرای نظام حاکمیت شرکتی می‌تواند موجب اختصاص بهینه منابع و ارتقای شفافیت اطلاعات منتشر شده توسط شرکت در و در نهایت رشد و توسعه اقتصادی شود. (قائمی و شهریاری، ۱۳۸۸). هدف حاکمیت شرکتی حداکثرسازی خلق ثروت شرکت است. یک ذینفع به این صورت تعریف می‌شود: «هر گروه یا فردی که می‌تواند تحت تاثیر دستیابی به اهداف شرکت واقع شود و یا اینکه بر آن تاثیر بگذارد» این به معنی تعمیم توجه به سهامدار به عنوان تنها گروهی که مدیریت باید به آن پاسخ گو باشد، است (روف^۲، ۲۰۱۱). ساختار مالکیت یکی از مکانیسم‌های داخلی راهبری شرکتی است. راهبری شرکتی یکی از مولفه‌های اساسی و مهم رشد شرکت می‌باشد. با این حال راهبری شرکتی مورد بی‌توجهی ادبیات اقتصادی قرار گرفته است. تئوری سنتی شرکتی بر مبنای مفهوم جعبه سیاه قرار دارد که داده را به ستاده تبدیل می‌کند. این تئوری بیان می‌کند که هدف شرکت حداکثرسازی سود می‌باشد و وقتی حاصل می‌شود که درآمد نهایی مساوی هزینه نهایی باشد. این تئوری به ساختار سازمانی درون شرکت توجهی نداشته است (آساوا^۳، ۲۰۱۳). طبق تئوری نمایندگی^۴، حضور مدیران غیرموظف و عملکرد نظارتی آن‌ها به عنوان افرادی مستقل، موجب کاهش تضاد منافع میان سهامداران و مدیران شرکت‌ها می‌شود (جنسن و مک‌کلینگ^۵، ۱۹۷۶). به اعتقاد چاو و لیونگ^۶ (۲۰۰۶) هیات مدیره‌ای که اکثر اعضای آن غیرموظف و مستقل هستند، کنترل مناسبی برای رفتارهای فرصت‌طلبانه مدیریت به شمار می‌آیند. در برخی از پژوهش‌ها، به ویژه در کشورهای در حال توسعه برای مثال، هانیفا و کوک^۷ (۲۰۰۲) نیز رابطه معناداری یافت نشد. در ایران نیز یافته‌های پژوهش کاشانی پور و همکاران (۱۳۸۸) رابطه معناداری بین افزایش اختیاری و مدیران غیرموظف نشان نمی‌دهد. کمیته‌های حسابرسی که منحصرأ از مدیران غیراجرایی و مستقل تشکیل شده‌اند، پاسخ‌گویی و شفافیت بهتری دارند و موجب افزایش قابلیت اتکای صورت‌های مالی برای سازمان‌ها خواهند شد. نتیجه پژوهش‌ها نشان می‌دهد که کمیته حسابرسی با اکثریت مدیران مستقل در ارتقای اعتبار گزارشگری‌های مالی و غیر مالی مانند مسئولیت اجتماعی موفق‌ترند؛ زیرا مدیران هیچ‌گونه نفوذی در آن ندارند (منگن^۸ و پیک^۹، ۲۰۰۵؛ پاچتا مارتینز و دی فونتز^{۱۰}، ۲۰۰۷).

هنگامی که سازوکارهای راهبری شرکتی به نحو مطلوبی اجرا شوند می‌توانند سبب بهبود رویه‌های افشا در شرکت‌ها گردند (پیتل و دالاس^{۱۰}، ۲۰۰۲). سرمایه‌گذاران نهادی که یکی از موثرترین سازوکارهای نظام راهبری شرکتی هستند که می‌توانند بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکتی تاثیر داشته باشند. وجود سرمایه‌گذاران نهادی سبب فراهم شدن فرصت‌های مناسب برای

- 1 Carol
- 2 Rouf
- 3 Asava
- 4 Agency Theory
- 5 Jensen and Meckling
- 6 Chau and Leung
- 7 Hanifa and Cook
- 8 Mengen and Peak
- 9 Pucheta-Martinez, and De Fuentes
- 10 Pitell and Dallas

سرمایه گذاران موجود می شود و گسترش نقد شوندگی بازار^۱ و شفافیت قیمت ها و در نهایت افزایش بهره وری^۲ و بهبود سطح رفاه اجتماعی را به دنبال خواهد داشت (بوهل و همکاران^۳، ۲۰۰۶). سرمایه گذاران نهادی می توانند بر تصمیمات هیات مدیره ی شرکت ها نفوذ قابل توجهی داشته و در صورت لزوم آنان را وادار به انجام رهنمود های محیطی و اجتماعی در اهداف شرکت خود نمایند (اسپارکس و کوتون^۴، ۲۰۰۴).

آن ها به طریق دیگر نیز می توانند بر میزان مسئولیت پذیری اجتماعی شرکتی اثر بگذارند. آنان می توانند تنها در شرکت هایی سرمایه گذاری کنند که در عملیات خود مسئولیت پذیری اجتماعی بیشتری دارند. از طرف دیگر، هیات مدیره^۵ یکی از سازوکارهای کلیدی نظام راهبری شرکتی به شمار می روند. طبق دیدگاه لپتین و لورج^۶ هنگامی که هیات مدیره ی شرکت از افراد زیادی تشکیل شده باشد آنان قادر به اعمال نفوذ و کنترل موثر بر مدیر عامل شرکت نیستند. یکی از مباحث مطرح شده در زمینه ی موضوع هیات مدیره بر مساله ترکیب هیات مدیره تمرکز دارد؛ هر چه تعداد اعضای غیرموظف در ترکیب هیات مدیره بیشتر باشد استقلال آن نیز بالاتر است. زمانی که استقلال افزایش یابد نقش نظارتی هیات مدیره به طور اثربخشی ایفا خواهد گردید. استقلال هیات مدیره باعث بهبود مسئولیت پذیری اجتماعی شرکتی شده و کیفیت آن را بهبود می بخشد (اندینی و همکاران^۷، ۲۰۰۸). بنابراین می توان چنین بیان کرد که بین افشای مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت ها و سازوکارهای راهبری شرکتی رابطه ی معناداری وجود دارد.

در ادامه به بررسی تحقیقات گذشته در این زمینه پرداخته می شود.

کاچوری معالی و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهشی تحت عنوان چگونه مسئولیت اجتماعی شرکت واسطه رابطه بین حاکمیت شرکتی و عملکرد پایداری در انگلیس است به این نتایج رسیدند که حاکمیت شرکتی تأثیر مثبتی بر عملکرد پایداری دارد. این مطالعه بر اساس نمونه ای متشکل از ۳۰۰ شرکت بریتانیایی طی دوره ۲۰۰۵-۲۰۱۷ انجام شده است. این مطالعه از مدل های معادلات ساختاری استفاده می کند که هم رابطه مستقیم و هم غیرمستقیم بین حاکمیت شرکتی و عملکرد پایداری را مشخص می کند.

مویح کریم آل آنی (۲۰۲۱)، در پژوهشی تحت عنوان افشای مسئولیت اجتماعی شرکت و کیفیت گزارشگری مالی شواهدی از کشورهای شورای همکاری خلیج فارس، با استفاده از مشاهدات سال ۱۸۴۵ مربوط به دوره ۲۰۱۶-۲۰۱۸، این مطالعه رگرسیون داده های پانل را برای بررسی ارتباط بین افشای مسئولیت اجتماعی شرکت ها انجام می دهد که توسط یک متغیر ساختگی و سه معیار کیفیت درآمد متداول اندازه گیری می شود، یعنی ارتباط ارزش، کیفیت تعهدی و پایداری درآمد. این تحقیق نتیجه گیری می کند که افشای مسئولیت اجتماعی شرکت ها در سه کشور از شش کشور شورای همکاری خلیج فارس (بحرین، عربستان سعودی و امارات متحده عربی) از نظر ارتباط ارزش با کیفیت درآمد ارتباط مثبت و معناداری دارد. استفاده از حداقل مربعات تعمیم یافته شان می دهد که افشای مسئولیت اجتماعی شرکت ها بر روی کیفیت تعهدی در کویت و بحرین تأثیر دارد در حالی که افشای مسئولیت اجتماعی شرکت ها روی پایداری درآمد فقط در کویت تأثیر دارد. تنظیم کنندگان بازارهای سرمایه باید از اطلاعات مسئولیت اجتماعی به عنوان رهنمودهایی برای بهبود کیفیت گزارشگری مالی و دستیابی به تخصیص بهتر منابع در بازارهای سرمایه استفاده کنند.

پی هوی تینگ (۲۰۲۱)، در پژوهشی تحت عنوان آیا شرکت های بزرگ فقط در مورد مسئولیت اجتماعی شرکت ها صحبت می کنند؟ به این نتایج رسیدند که اندازه شرکت بر افشای مسئولیت اجتماعی شرکت تأثیر مثبت دارد. علاوه بر این، افشای مسئولیت اجتماعی تأثیر مثبتی بر عملکرد مالی شرکت دارد و تأثیر مثبت آن برای شرکت های کوچک که کارمندان کمتری دارند، بیشتر است. برای شرکت های کوچک، افشای مسئولیت اجتماعی عملکرد مالی را بهبود می بخشد. با این حال، شرکت های بزرگ فقط از مسئولیت اجتماعی صحبت می کنند و بنابراین افشای اطلاعات مسئولیت اجتماعی شرکت های بزرگ هیچ تأثیری بر عملکرد شرکت ندارد.

شیانگ لیو و چن ژانگ (۲۰۱۷) در پژوهشی تحت عنوان حاکمیت شرکتی، افشای اطلاعات مربوط به مسئولیت اجتماعی و ارزش شرکت در چین به این نتایج رسیدند که افشای اطلاعات مسئولیت اجتماعی مربوط به توسعه بلند مدت شرکت ها است. در این مطالعه شرکت های چینی را در صنایع دارای آلودگی سنگین که در طی سال های ۲۰۰۸ الی ۲۰۱۴ به عنوان هدف مطالعه ذکر شده اند، دربر می گیرد تا روابط فوق را آزمایش کند. این مطالعه نشان می دهد که سطح افول اطلاعات مربوط به مسئولیت اجتماعی در شرکت های پذیرفته شده در صنایع دارای آلودگی سنگین رو به کاهش است. علاوه بر این، عوامل مختلف مدیریت شرکت ها بر افشای اطلاعات مربوط به مسئولیت اجتماعی شرکت های پذیرفته شده در صنایع دارای آلودگی سنگین تا حدی تأثیر می گذارد.

1 Liquidity
2 Productivity
3 Buhel et al
4 Sparks and Cotton
5 Board
6 Leptin and Lurch
7 Andini et al

آپوهامی و تاشاکر^۱ (۲۰۱۷) به بررسی اثر ویژگی های کمیته حسابرسی بر افشای مسئولیت اجتماعی شرکت های استرالیایی پرداختند. نتایج پژوهش آن ها نشان داد میان ویژگی های کمیته حسابرسی، مانند اندازه، استقلال و تنوع جنسیتی اعضای کمیته حسابرسی و افشای مسئولیت اجتماعی شرکت ها، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

کیس وتر و منسی^۲ (۲۰۱۷) پژوهشی با عنوان رابطه بین حاکمیت شرکتی و اجتناب از مالیات انجام دادند که به بررسی شرکت های آلمانی می پردازد. در این مقاله رابطه بین حاکمیت شرکتی و اجتناب مالیاتی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. تجزیه و تحلیل ها نشان می دهد که ویژگی های حاکمیت شرکتی قوی شرکت کاهش نرخ مالیات موثر برای شرکت های پذیرفته شده در بورس آلمان را به دنبال دارد. این مقاله با ایجاد یک رابطه علی بین حاکمیت شرکتی و مالیات، به تحقیقات موجود کمک می کند. بهادوری و سالارکا^۳ (۲۰۱۶)، در تحقیقی به بررسی تأثیر حاکمیت شرکتی بر مسئولیت اجتماعی پرداختند. نتایج آن ها نشان داد شرکت های بزرگتر، با قدمت بیشتر و شرکت هایی که بین سهامداران سود تقسیم می کنند، تمایل بیشتری به سرمایه گذاری در پروژه های مسئولیت اجتماعی دارند. هم چنین رابطه مثبت و معناداری بین نسبت سهامداران نهادی و مسئولیت اجتماعی وجود دارد. در مقابل نسبت مدیران مستقل در هیئت مدیره، تأثیری بر مسئولیت اجتماعی ندارد. همچنین سودآوری رابطه ی معناداری با مسئولیت اجتماعی ندارد

دیسانایا که و همکاران^۴ (۲۰۱۶) در پژوهشی در کشور سریلانکا دریافتند که رابطه مثبت و معناداری بین اندازه شرکت با استفاده از معیار لوگاریتم دارایی ها، سن، بازده حقوق صاحبان سهام و مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت وجود دارد و با افزایش اندازه، سن شرکت و بازده حقوق صاحبان سهام، میزان مسئولیت پذیری اجتماعی افزایش می یابد.

آرمسترانگ و همکاران^۵ (۲۰۱۵) پژوهشی را با عنوان حاکمیت شرکتی، انگیزه، و اجتناب از مالیات انجام دادند. در این پژوهش ارتباط بین حاکمیت شرکتی، انگیزه های مدیریتی و اجتناب از پرداخت مالیات شرکت بررسی شده است. همانند سایر فرصت های سرمایه گذاری که دربردارنده ریسک جریان های نقدی پیش بینی شده است، مشکلات حل نشده تئوری نمایندگی می تواند باعث شود مدیران بیش از آنچه سهامداران انتظار دارند، در اجتناب بیشتر از پرداخت مالیات شرکت ها مشارکت نمایند. این پژوهش نشان می دهد، با استفاده از رگرسیون کیفی، بین ترکیب هیئت مدیره و پیچیدگی مالی رابطه ای مثبت برای سطح پایین اجتناب مالیاتی وجود دارد، اما برای میزان بالای اجتناب مالیاتی رابطه منفی وجود دارد. این نتایج نشان می دهد که این ویژگی های حاکمیت شرکتی ارتباط قوی تری با سطوح شدیدتری از اجتناب مالیاتی دارد.

دی والامینک و سارنس^۶ (۲۰۱۵) رابطه بین ویژگی های کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی را بررسی کردند. نتایج پژوهش آنان نشان داد که تخصص مالی کمیته حسابرسی و تعداد جلسات بر کیفیت گزارشگری مالی اثر مثبت و معناداری دارد. لی سان و همکاران^۷ (۲۰۱۵)، در تحقیقی به بررسی حاکمیت شرکتی و مسئولیت اجتماعی پرداختند. تحلیل های رگرسیونی یک رابطه مثبت و معنی دار میان حاکمیت شرکتی و مسئولیت اجتماعی را اثبات کرد. نتایج نشان میدهد تجارت هایی که سازوکار حاکمیتی قوی دارند، عملکرد مسئولیت اجتماعی بهتری دارند. همچنین حاکمیت خوب نیز به عملکرد مسئولیت اجتماعی خوب منتهی میگردد. مزیت های عملکرد مسئولیت اجتماعی، از تلاش هایی که در شرکت های آمریکایی برای بهبود حاکمیت شرکتی صورت می گیرد، حمایت می نماید.

سانگ و همکاران^۸ (۲۰۱۵)، در تحقیقی به بررسی مسئولیت اجتماعی شرکت و حاکمیت ذینفعان در سطح بین المللی پرداختند. آن ها دریافتند که حاکمیت ذینفعان در مقایسه با حاکمیت هیئت مدیره، بیشتر به مسئولیت اجتماعی شرکت منتهی می گردد و بیشتر بر آن اثر می گذارد. اثرات ذینفعان در روی آوری به مسئولیت اجتماعی شرکت در شرایطی که حمایت از سرمایه گذار و حاکمیت شرکتی ضعیف است، مشهودتر و ژرف تر می باشد.

این تحقیق به بررسی رابطه معنادار بین نظام راهبری با گزارشگری مسئولیت اجتماعی می پردازد. با توجه به اینکه برای محاسبه مکانیزم های نظام راهبری از سه شاخص اندازه هیئت مدیره، استقلال هیئت مدیره و استقلال کمیته حسابرسی استفاده شده، لذا هدف تحقیق در قالب سه فرضیه به صورت جداگانه مورد آزمون قرار می گیرد. لذا فرضیه های تحقیق به شرح زیر است:

- فرضیه اصلی: بین مکانیزم های حاکمیت شرکتی و گزارشگری مسئولیت اجتماعی ارتباط معنادار وجود دارد.
- فرضیه فرعی اول: بین اندازه هیئت مدیره و گزارشگری مسئولیت اجتماعی رابطه معنی داری وجود دارد.
- فرضیه فرعی دوم: بین استقلال هیئت مدیره و گزارشگری مسئولیت اجتماعی رابطه معنی داری وجود دارد.

1 Apuhami and Tashkent
2 Case veter and Mancy
3 Bahadori and Celarka
4 Dissania et al
5 Armstrong et al
6 De Vlaminc & Sarens
7 Lee Sun et al
8 Sang et al

فرضیه فرعی سوم: بین استقلال کمیته حسابرسی و گزارشگری مسئولیت اجتماعی رابطه معنی داری وجود دارد.

۳. روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از لحاظ طبقه‌بندی پژوهش بر مبنای هدف از نوع کاربردی، از لحاظ طبقه‌بندی بر حسب روش، از نوع توصیفی و از میان انواع پژوهش‌های توصیفی، از نوع همبستگی می‌باشد. رویکرد پژوهش نیز پس‌رویدادی است. به منظور انجام آزمون فرضیه‌ها، از روش تحلیل همبستگی و روش رگرسیون چند متغیره استفاده شده است. شرکت‌های مورد آزمون در این پژوهش شامل تمام شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸ می‌باشند. این نمونه دربردارنده شرکت‌هایی هستند که دارای مجموعه شرایط زیر باشند:

تا قبل از سال ۱۳۹۱ در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده باشند. پایان سال مالی آنها ۲۹ اسفند ماه باشد. در دوره مورد بررسی تغییر یا توقف در دوره مالی نداشته باشند. جزو بانک‌ها و موسسات مالی (شرکت‌های سرمایه‌گذاری، واسطه‌گری مالی، شرکت‌های هلدینگ، بانک‌ها و ...) نباشند. پس از اعمال محدودیت‌ها، تمامی شرکت‌های باقیمانده یعنی ۱۲۰ شرکت (۸۴۰ مشاهده) در طی ۷ سال از ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸ مورد بررسی قرار گرفت.

۴- تعریف متغیرهای تحقیق

۴-۱- گزارشگری مسئولیت اجتماعی

مسئولیت اجتماعی شرکت عبارت است از الزام به پاسخگویی و ارضای توقعات گروه‌های ذی نفع خارجی اعم از مشتریان، تأمین کنندگان، توزیع کنندگان، پاسداران محیط زیست و اهالی محل فعالیت واحد تولیدی یا خدماتی همراه با حفظ منافع گروه‌های ذی نفع داخلی اعم از مالکان یا سهامداران و کارکنان واحد. شاخص‌های ذکر شده در جدول زیر که مجموعاً ۱۲ شاخص می‌باشند به روش تحلیل محتوا از گزارش‌های هیئت مدیره شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران استخراج گردیده و به صورت ۰ و ۱ تبدیل به امتیاز شده اند و در نهایت امتیازات دریافت شده با یکدیگر جمع می‌شوند. بیشترین امتیاز عدد ۱۲ و کمترین امتیاز عدد ۰ می‌باشد.

شاخص‌ها	معیارها
سرمایه گذاری مسئولیت اجتماعی (S11)	۱. افشای استراتژی‌های مبتنی بر بازار سرمایه و استراتژی‌های مبتنی بر جوامع مثلاً سرمایه‌گذاری در شرکت‌های رعایت‌کننده مسائل محیطی یا موسسات اجتماعی یا خارج کردن سهام شرکت‌هایی که مسائل اجتماعی را رعایت نمی‌کنند از پورتفو ۲. مدیریت ریسک اجتماعی مثلاً معاینات ادواری، واکسیناسیون، بیمه عمر، حوادث، بیکاری و ...
یادگیری و آموزش اجتماعی (S12)	۳. افشای کل ساعات آموزش، تشریح فعالیت‌ها یا هزینه آموزش کل نیروی کار...
شفافیت سازی اجتماعی (S13)	۴. افشای گزارش عملکرد اجتماعی در بخش جداگانه ۵. ارائه سیاست‌های آتی اجتماعی
سلامت تولید (S21)	۶. افشای قوانین، آیین نامه‌ها و اصول داوطلبانه سلامت تولید ۷. تعداد ساعات کاری از دست رفته به علت حوادث یا تعداد کل حوادث ۸. اقدامات در جهت کاهش عوامل زیان‌آور محیط کار
مسائل اجتماعی مشتریان و زنجیره تامین (S22)	۹. افشای حفظ حریم خصوصی مشتریان ۱۰. گارانتی و خدمات پس از فروش ۱۱. تعداد شکایات دریافتی از مشتریان یا میزان پرداخت خسارت ۱۲. افشای رویه‌های مربوط به انتخاب تامین‌کنندگان ۱۳. ارائه مشخصات، کیفیت، دوام و ایمنی محصولات
حفظ نام تجاری و رفتار ضد رقابتی (S23)	۱۴. افشای توافقات تجاری با شرکت‌های رقیب ۱۵. افشای اطلاعاتی در خصوص توسعه محصولات شرکت یا پروژه‌های تحقیقاتی برای بهبود تولید یا افشای مخارج R&D
حقوق نیروی کار (S31)	۱۶. افشای مبالغ حقوق و دستمزد و سایر مزایا ۱۷. میزان استخدام و خروج نیروی کار یا نمودار ترکیب نیروی کار ۱۸. افشای شکایات نیروی کار و پرداخت جرایم به آن‌ها ۱۹. تدابیر کاری انعطاف‌پذیر و فعالیت‌های رفاهی برای کارکنان و خانواده‌هایشان مثل سفر و اردو و هدایا و ..
سلامت و امنیت و بهره‌وری (S32)	۲۰. افشای استانداردهای ایمنی و سلامت کار، ۲۱. کل صدمات و مرگ و میر کارمند و پیمان کار، نوع و میزان آسیب ۲۲. بهره‌وری نیروی کار
رعایت اصول حقوق بشر (S33)	۲۳. نیروی کار کودک، حمایت از کودکان کار و خیابانی، ۲۴. رعایت اصول داوطلبانه حقوق بشر
توسعه اجتماعی و بشر	۲۵. افشای کمک‌های مالی برای حمایت از فعالیت‌های اجتماعی، جذب کارآموز و ارتباط با دانشگاه‌ها، کمک به

دوستی (S41)	موسسات خیریه و مساجد و مدارس و بیمارستان ها و ... ۲۶. کمک های مالی به قربانیان بلایای طبیعی و کشورهای خارجی و ...
ادراک اجتماعی ذینفعان (S42)	۲۷. تشکیل اتحادیه های کارگری و تعاونی ۲۸. سیستم انتقادات و پیشنهادات ۲۹. سنجش میزان رضایت مشتریان و کارکنان و ...
عدم تبعیض و شمول اجتماعی (S43)	۳۰. افشای سیاست ها و رویه های جذب و استخدام و پاداش و ... ۳۱. افشای تفکیک کارمندان هر طبقه بر اساس سن و جنس و عضویت در گروه های اقلیت ۳۲. افشای میزان پاداش کارکنان، نحوه جبران عملکرد کارکنان

۴-۲) شاخص های حاکمیت شرکتی

برای محاسبه حاکمیت شرکتی از سه شاخص به شرح زیر استفاده میشود:

۱- اندازه هیئت مدیره: تعداد اعضای موظف و غیر موظف هیات مدیره

۲- استقلال هیئت مدیره: درصد مدیران غیر موظف هیات مدیره

۳- استقلال کمیته حسابرسی: تعداد اعضای غیر مستقل حسابرس

۵- نتایج آزمون فرضیه ها

۵-۱- مدل آزمون فرضیه های تحقیق

جهت آزمون فرضیه ها از مدل زیر استفاده می شود:

$$CSR_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 B.SIZE_{i,t} + \beta_2 B.IND_{i,t} + \beta_3 AC.INV_{i,t} + \beta_4 LEV_{i,t} + \beta_5 SIZE_{i,t} + \beta_6 ROA_{i,t} + \beta_7 AGE_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

روش محاسبه	نام متغیر			نماد متغیر
	وابسته	مستقل	کنترل	
جمع امتیاز مربوط به افشای اطلاعات مسئولیت اجتماعی شرکت که به روش تحلیل محتوا بدست آمده است	✓			CSR
تعداد اعضای موظف و غیر موظف هیات مدیره		✓		B.SIZE
درصد مدیران غیر موظف هیات مدیره		✓		B.IND
تعداد اعضای غیر مستقل حسابرس		✓		AC.IND
دارایی کل بدهی ها / کل دارایی ها	✓			LEV
لگاریتم طبیعی جمع دارایی	✓			SIZE
نسبت سود خالص به جمع دارایی ها	✓			ROA
لگاریتم طبیعی تعداد سال های سپری شده از زمان پذیرفته شدن در بورس	✓			AGE
جزء باقیمانده یا خطا				$\varepsilon_{i,t}$

۵-۲- آمار توصیفی

اولین مرحله تحلیل داده ها، توصیف یا تلخیص آن ها با استفاده از آمار توصیفی است. آمار توصیفی مجموعه روش هایی است که به خلاصه کردن، طبقه بندی، توصیف و تفسیر داده ها می پردازد. تحلیل توصیفی داده ها، صرفاً برای بررسی وضع یک گروه یا یک موقعیت بکار می روند، مواردی همچون وضعیت، نوع، توصیف داده ها و ... اما تحلیل روابط و تغییرات بین متغیرها و تحلیل مجموعه متغیرها برای تبیین علت از عهده آمار توصیفی خارج است و از مجموعه روش هایی که معمولاً برای بیان رابطه بین دو یا چند متغیر و تعمیم ویژگی های نمونه آماری به جامعه آماری تحت عنوان آمار استنباطی استفاده می شود.

جدول شماره (۱): آمار توصیفی متغیرهای تحقیق برای شرکت‌های نمونه

تعریف عملیاتی	نماد متغیر	تعداد مشاهده	میانگین	میانه	حداکثر	حداقل	انحراف استاندارد
مسئولیت اجتماعی شرکت	CSR	۸۴۰	۴/۸۴۵۶۹۴	۵/۰	۱۲/۰	۰/۰	۲/۸۲۳۰۱
اندازه هیئت مدیره	B/SIZE	۸۴۰	۵/۲۳۹۲	۵/۰	۷/۰	۵/۰	۰/۶۹۱۷۱
استقلال هیئت مدیره	B/IND	۸۴۰	۰/۱۲۵۵۹۸	۰/۰	۱/۰	۰/۰	۰/۴۵۳۶۱۱
استقلال کمیته حسابرسی	ACIND	۸۴۰	۰/۱۶۹۲۵۸	۰/۰	۱/۰	۰/۰	۰/۳۱۷۲۹۶
اهرم مالی	LEV	۸۴۰	۰/۶۱۱۳۷۶	۰/۶۲۰۰۰۰	۲/۶۳۰۰۰۰	۰/۱۰۰۰۰	۰/۲۴۸۵۸۶
اندازه شرکت	SIZE	۸۴۰	۱۴/۶۳۰۶۰	۱۴/۳۸۵۰۰	۱۹/۷۷۰۰۰	۱۰/۴۵۰۰۰	۱/۶۰۶۶۷۳
سود آوری	ROA	۸۴۰	۰/۱۰۱۹۶۲	۰/۸۰۰۰۰	۰/۶۳۰۰۰۰	۰/۶۱۱۲	۰/۱۴۶۴۷۷
عمر شرکت	AGE	۸۴۰	۲/۸۲۳۶۱۲	۲/۸۳۰۰۰۰	۳/۸۷۰۰۰۰	۲/۸۰۰۰۰	۰/۴۰۲۸۱۸

آماره‌های توصیفی تحقیق برای شرکت‌های نمونه در جدول شماره (۱) ارائه شده است. با توجه به اینکه تعداد شرکت‌های نمونه ۱۲۰ شرکت در ۷ سال در طی سالهای ۱۳۹۲-۱۳۹۸ بررسی شده، تعداد مشاهدات در داده‌های تابلویی ۸۴۰ مورد است. در آمار توصیفی برای مقایسه چند جامعه از آماره‌های مرکزی، پراکندگی و نسبی پراکندگی استفاده می‌شود. آماره‌های مرکزی مقادیری هستند که مقدار متوسط یا نقطه تمایل به مرکز داده‌ها را مشخص می‌کنند. آماره‌های پراکندگی معیارهایی برای تعیین میزان پراکندگی داده‌ها از یکدیگر و یا میزان پراکندگی آن‌ها نسبت به میانگین می‌باشد و در انتها آماره‌های نسبی پراکندگی به چگونگی توزیع مشاهدات می‌پردازند. اولین و مفیدترین قدم در سازمان دادن به داده‌ها، مرتب کردن آن‌ها بر اساس یک ملاک منطقی است که با استفاده از روش‌های آمار توصیفی می‌توان به طور دقیق ویژگی‌های یک دسته از اطلاعات را بیان نمود. یکی از روش‌های طبقه بندی و خلاصه کردن داده‌ها تعیین جایگاه و موقعیت کلی آن‌ها است که به وسیله دو شاخص گرایش مرکزی به نام میانه و میانگین در داده‌ها پرداخته خواهد شد. میانگین نشان دهنده مقداری است که بیشتر داده‌ها در جامعه مورد بررسی در حول آن تمرکز یافته‌اند. در حقیقت میانگین شاخصی است که تمرکز مقادیر داده را در وسط توزیع نشان می‌دهد. همانطور که در بالا به طور مختصر اشاره شد شاخص‌های پراکندگی، میزان پراکندگی یا تغییراتی که در بین داده‌های یک توزیع وجود دارد را نشان می‌دهند. ممکن است توزیع‌هایی وجود داشته باشند که میانگین‌های آن‌ها مساوی باشد ولی پراکندگی آن‌ها در اطراف میانگین اختلاف داشته باشد. یکی از مهمترین و معتبرترین شاخص‌های پراکندگی که در این تحلیل بدان‌ها پرداخته شده است انحراف معیار (انحراف استاندارد) است. این معیار جذر مثبت واریانس داده‌ها است که بر سایر آماره‌های پراکندگی رجحان دارد. همچنین در مقایسه دو یا چند جامعه آن که انحراف معیار کم‌تر است، مقادیر صفت مورد مطالعه آن جامعه یکنواخت‌تر از جامعه‌های دیگر است. اگر پراکندگی بالا باشد انحراف استاندارد بزرگ خواهد شد. یافته‌های توصیفی حاصل از این پژوهش شامل میانگین، میانه، انحراف معیار، کمترین مشاهده و بیشترین مشاهده طی جداول ذیل ارائه می‌شود. تفاوت اندک بین متغیر میانه و میانگین حاکی از نرمال بودن متغیرهاست. همچنین متغیرها دارای انحراف معیار پایین هستند و این مورد نیز موید توزیع یکنواخت داده‌ها می‌باشد.

۵-۳- نتایج آزمون مانایی تحقیق

بر این اساس آزمون هادری فرض می‌کند که یک ریشه واحد یکسان وجود دارد، به طوری که π برای داده‌های مقطعی یکسان هستند (بالتاجی، ۲۰۰۵). نتایج آزمون هادری در جدول شماره (۲) منعکس شده است. براساس این نتایج، فرضیه صفر مبتنی بر ریشه واحد متغیرها یا نامانایی آنها در سطح ۰,۰۵، اطمینان رد میشود و تمامی متغیرهای پژوهش مانا می‌باشند. بنابراین بدون نگرانی از وجود ریشه واحد متغیرها، میتوان الگوی این تحقیق را برآورد کرد.

۵-۴- آزمون‌های تعیین روش رگرسیون

قبل از برازش مدل رگرسیونی و آزمون فرضیه، باید بررسی گردد که چه مدل رگرسیونی مناسب آزمون فرضیه است. جهت تعیین استفاده از یکی از روش‌های مدل داده‌های تلفیقی یا مدل اثرات ثابت یا مدل اثرات تصادفی، از سه آزمون F تعمیم یافته (چاو)، ضریب لاگرانژ و هاسمن استفاده می‌شود. از آزمون‌های زیر جهت تعیین روش برآورد مدل استفاده شد:

- ۱- آزمون F تعمیم یافته (چاو): جهت تعیین استفاده از مدل داده‌های تلفیقی (PLS) یا مدل اثرات ثابت (FE). اگر $\text{prob} \leq 0.05$ باشد، مدل اثر ثابت و در غیر این صورت مدل داده‌های تلفیقی مورد تأیید است.
- ۲- آزمون ضریب لاگرانژ: جهت تعیین استفاده از مدل داده‌های تلفیقی یا مدل اثرات تصادفی. اگر $\text{prob} \leq 0.05$ باشد مدل اثر تصادفی (RE) و در غیر این صورت مدل داده‌های تلفیقی مورد تأیید است.
- ۳- آزمون هاسمن: جهت تعیین استفاده از مدل اثرات ثابت یا مدل اثرات تصادفی. اگر $\text{prob} \leq 0.05$ باشد مدل اثر ثابت و در غیر این صورت مدل اثر تصادفی مورد تأیید است.
- با توجه به نتایج جدول شماره (۳)، معنی داری آزمون F تعمیم یافته (چاو) کمتر از ۰,۰۵ است. لذا از بین مدل اثرات ثابت و مدل داده‌های تلفیقی، مدل اثرات ثابت برگزیده می‌شود. در مرحله بعد معنی داری آزمون هاسمن کمتر از ۰,۰۵ است. لذا از بین مدل اثرات ثابت و مدل اثرات تصادفی، مدل اثرات ثابت برگزیده می‌شود. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت از بین سه مدل فوق، مدل اثرات ثابت جهت برازش مدل رگرسیونی مورد استفاده قرار گیرد.

جدول شماره (۲): نتایج آزمون مانایی (آزمون هادری)

تعریف عملیاتی	نماد متغیر	آزمون معنی داری	آماره آزمون	وضعیت مانایی
مسئولیت اجتماعی شرکت	CSR	۰,۰۰***	۱۵,۰۲۶۳	مانایی برقرار است
اندازه هیئت مدیره	B/ SIZE	۰,۰۰***	۰,۹۵۸۳۱	مانایی برقرار است
استقلال هیئت مدیره	B/ IND	۰,۰۰***	۱۰,۱۲۰۱	مانایی برقرار است
استقلال کمیته حسابرسی	ACIND	۰,۰۰***	۱۶,۰۰۷۱	مانایی برقرار است
اهرم مالی	LEV	۰,۰۰***	۱۵,۴۰۵۰	مانایی برقرار است
اندازه شرکت	SIZE	۰,۰۰***	۱۹,۲۷۶۹	مانایی برقرار است
سود آوری	ROA	۰,۰۰***	۹,۹۰۱۵۰	مانایی برقرار است
عمر شرکت	AGE	۰,۰۰***	۱۴,۶۵۷۷	مانایی برقرار است

جدول شماره (۳): آزمون تعیین روش تخمین مدل داده‌های تابلویی

آزمون های مشخص روش	آماره آزمون	معنی داری	نتیجه
آزمون F تعمیم یافته	۲۰/۸۶۷۳۱۰	۰۰۰۰	تاکید مدل اثرات ثابت در مقابل مدل داده‌های تلفیقی
آزمون هاسمن	۱۶/۸۰۱۱۹	۰,۰۰۹۷۴	تاکید مدل اثرات ثابت در مقابل مدل اثرات تصادفی
نتیجه نهایی			تاکید مدل اثرات ثابت در مقابل مدل اثرات تصادفی و مدل داده‌های تلفیقی

۵-۵- نتایج آزمون فرضیه های تحقیق

به منظور بررسی آزمون فرضیه ها، نخست به پیش شرطهای برازش مدل پرداخته می‌شود. نتایج مندرج در جدول شماره (۴) نشان می‌دهد مقدار معناداری آماره F ۰/۰۰۰ بوده و حاکی از برازش مناسب مدل و معنی داری کل رگرسیون می‌باشد. از سویی، مقدار ضریب تعیین تعدیل شده ۰/۶۹ بوده و به عبارتی، حدود ۶۹ درصد از متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل تبیین شده‌اند. همچنین، آماره دوربین‌واتسون با مقدار ۲/۲۸ و قرار گرفتن آن بین بازه ۱/۵ الی ۲/۵ نشان از عدم وجود خودهمبستگی مرتبه بین خطاهای مدل می‌باشد.

نتایج جدول شماره (۴) نشان می‌دهد که متغیر اندازه هیئت مدیره (متغیر $B SIZE_{it}$) با سطح معنی داری (۰,۰۰۰۰) دارای رابطه مثبت و معنی دار با گزارشگری مسئولیت اجتماعی می‌باشد. لذا فرضیه فرعی اول مورد پذیرش قرار گرفت. همچنین نتایج جدول شماره (۴) نشان می‌دهد که متغیر استقلال هیئت مدیره (متغیر $B.IND_{it}$) با سطح معنی داری (۰,۰۰۲۶) دارای رابطه مثبت و معنی دار با گزارشگری مسئولیت اجتماعی می‌باشد. لذا فرضیه فرعی دوم مورد پذیرش قرار گرفت. در نهایت نتایج جدول شماره (۴) نشان می‌دهد که متغیر استقلال کمیته حسابرسی (متغیر $AC IND_{it}$) با سطح معنی داری (۰,۰۰۴۷) دارای رابطه مثبت و معنی دار با گزارشگری مسئولیت اجتماعی می‌باشد. لذا فرضیه فرعی سوم مورد پذیرش قرار گرفت.

1- Panel Least Squares (PLS)

2- Fixed Effects (FE)

3- Random Effects (RE)

جدول شماره (۴): نتایج آزمون رگرسیون فرضیه اصلی اول

معناداری Prob	آماره تی t-Statistic	انحراف معیار Std/ Error	ضریب Coefficient	متغیر Variable
.***/.	۴/۱۶۴۸۵۶	۰/۱۳۷۶۱۹	۰/۵۷۳۱۶۵	B.SIZE اندازه هیئت مدیره
.***/۲۶	۳/۲۶۳۰۶	۰/۱۶۶۳۲	۰/۵۰۳۳۵	B.IND استقلال هیئت مدیره
.***/۴۷	۲/۸۳۶۷۱۰	۰/۵۰۵۵۷	۰/۱۴۳۴۱۴	AC.IND استقلال کمیته حسابرسی
۰/۹۸۹۸	۰/۱۲۷۴۶	۰/۲۳۶۹۲	۰/۳۰۲	LEV اهرم مالی
.***/۲	۳/۷۷۴۱۱۱	۰/۷۱۹۲	۰/۲۷۱۴۳	SIZE اندازه شرکت
.**/۱۹۶	-۲/۳۳۹۲۶۶	۰/۳۴۱۷۰	۰/۷۹۹۳۲	ROA سود آوری
.***/۰۰۶	۳/۴۴۵۳۴۸	۰/۵۰۴۷	۰/۱۷۳۸۸	AGE عمر شرکت
۰/***۳۷۴	۲/۸۴۹۸۴	۰/۷۴۰۰۱	۱/۵۴۲۸۹۰	C ضریب ثابت
۹۶۹/۲۱۴۸				آماره F (معنی داری کل رگرسیون)
۰/۰				معناداری آماره F
۰/۶۹۷۴۶۰				ضریب تعیین R^2
۰/۶۹۶۹۹۶				ضریب تعیین تعدیل شده
۲/۲۸۵۷۹۹				آماره دوربین واتسون

۶. نتیجه‌گیری و پیشنهادات

این مقاله نقش مکانیزم‌های نظام راهبری را که شامل اندازه هیئت مدیره، استقلال هیئت مدیره و استقلال کمیته حسابرسی را بر گزارشگری مسئولیت اجتماعی، در میان شرکت‌های معتبر در بورس اوراق بهادار تهران بررسی کرده است. به دنبال مرور مقاله‌ها در مورد مکانیزم‌های نظام راهبری، افشای داوطلبانه مسئولیت اجتماعی، یک چارچوب براساس نظریه کارگزاری و نظریه وابستگی منابع گسترش پیدا کرده است.

طی این چارچوب سه فرضیه گسترش و آزمایش شده اند و نتایج آن‌ها به شرح زیر بیان گردیده اند.

نتایج آزمون فرضیه اول پژوهش نشان داد که بین اندازه هیئت مدیره و گزارشگری مسئولیت اجتماعی رابطه مثبت و معنی دار وجود دارد و با شواهد موجود در پژوهش‌های بهار مقدم و همکاران (۱۳۹۲)، لی سان و همکاران (۲۰۱۵)، سان، یای و لین (۲۰۱۲)، او، چانگ و مارتینو (۲۰۱۱)، همخوانی دارد اما با یافته‌های پژوهش‌های گرمسیری و همکاران (۱۳۹۶)، همخوانی ندارد. به عبارت دیگر، شرکت‌های با هیئت مدیره بزرگ شامل مدیرانی با مهارت‌ها و تجربیات گوناگون، می‌توانند کارایی انتقال اطلاعات را بهبود بخشند. در نتیجه شرکت‌هایی که هیئت مدیره کوچکتری دارند، در مقایسه با سایر شرکت‌ها، به مراتب کمترین افشاکاری را از اطلاعات مربوط به مسئولیت اجتماعی در صورت‌های مالی خود انجام می‌دهند. از نتایج فرضیه اول می‌توان به این نتیجه رسید که اندازه هیئت مدیره، قوی‌ترین تاثیر را بر گزارشگری مسئولیت اجتماعی دارد. از طرفی نظریه وابستگی چنین عنوان می‌کند که هیئت مدیره‌های بزرگتر تنوع‌پذیری بیشتری را از منابع حیاتی و ارتباط با محیط خارجی شرکت ارائه می‌دهند که وابستگی‌ها را کاهش و دسترسی به منابع را افزایش می‌دهند که نتیجه آن متجربه اثر بخشی و بهبود توانایی تصمیم‌گیری می‌شود. بزرگی هیئت مدیره شرکت رابطه مستقیمی با افزایش توانایی و افزایش سطح رقابت شرکت با سایرین را دارد و محیط فعالیت شرکت را گسترش می‌دهد و از طرفی اگر تعداد اعضای هیئت مدیره بیش از هشت نفر باشد باعث عدم هماهنگی در تصمیم‌گیری‌های اقتصادی شرکت می‌شود که برای مدیر ارشد کنترل هیئت مدیره بزرگی با این تعداد عضو بسیار دشوار خواهد بود. در مقابل اگر هیئت مدیره کوچکتر باشد، مدیر ارشد می‌تواند برآیند بهتری داشته باشد.

نتایج آزمون فرضیه دوم پژوهش نشان داد که بین استقلال هیئت مدیره و گزارشگری مسئولیت اجتماعی رابطه مثبت و معنی دار وجود دارد و با شواهد موجود در پژوهش‌های رزمجویی و همکاران (۱۳۹۴)، بهار مقدم و همکاران (۱۳۹۲)، استاک چنینی (۲۰۱۶)، لی سان و همکاران (۲۰۱۵)، عثمان و همکارانش (۲۰۱۴)، خان، متکین و سیدیکی (۲۰۱۳)، سان، یای و لین (۲۰۱۲)، او، چانگ و مارتینو (۲۰۱۱) همخوانی دارد اما با یافته‌های شیانگ لیو و چن ژانگ (۲۰۱۷)، مران جوری و علی خانی (۱۳۹۳)، پژوهش‌های گرمسیری و همکاران (۱۳۹۶)، بهادوری و سالارکا (۲۰۱۶) همخوانی ندارد. به عبارت دیگر، هرچه تعداد اعضای غیرموظف هیئت مدیره افزایش یابد، اثربخشی هیئت مدیره کاهش، هزینه‌های نمایندگی و عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیران و مالکان افزایش می‌یابد و منجر به عملکرد ضعیف‌تر مسئولیت اجتماعی می‌شود. به بیان ساده‌تر هرچه استقلال هیئت مدیره کمتر باشد نظارت بر عملکرد مدیران اجرایی کاهش خواهد یافت و نمی‌توانند مدیران اجرایی را ملزم به رعایت افشای مسئولیت اجتماعی برای شرکت کنند یکی از دلایل مهم ذینفعان برای سرمایه‌گذاری در شرکت‌ها و همچنین رضایت‌مندی سهامداران وجود رعایت استاندارد است و هرچه استقلال هیئت مدیره و افشای داوطلبانه مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها بیشتر باشد باعث جلب

نظر سرمایه گذاران و سهامداران می‌شود. وجود هیئت مدیره مستقل بر نظارت و عملکرد مدیران اجرایی و اقدام به افشای داوطلبانه مسئولیت اجتماعی باعث افزایش ارزش در شرکت‌ها و همچنین باعث کاهش شکاف‌های مالیاتی و شفافیت این موارد می‌باشند. نتایج آزمون فرضیه سوم پژوهش نشان داد که بین استقلال کمیته حسابرسی و گزارشگری مسئولیت اجتماعی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و با شواهد موجود در پژوهش‌های بهار مقدم و همکاران (۱۳۹۲)، آپوهامی و تاشاکر (۲۰۱۷)، لی سان و همکاران (۲۰۱۵)، سان، یای و لین (۲۰۱۲)، او، چانگ و مارتینو (۲۰۱۱)، رویایی و ابراهیمی (۱۳۹۴) همخوانی دارد اما با یافته‌های پژوهش‌های شیانگ لیو و چن ژانگ (۲۰۱۷)، عثمان و همکارانش (۲۰۱۴) همخوانی ندارد. به عبارت دیگر، نتایج پژوهش‌های مختلف نشان می‌دهد که حسابرسان داخلی در هر دو جنبه راهبردی و نظارتی حاکمیت شرکتی مشارکت می‌کنند. ایفای هر دو نقش مذکور در نهایت منجر به بهبود کیفیت گزارشگری مالی و عملکرد بهتر سرمایه فکری می‌شود. می‌توان اشاره نمود که هر چه اعضای غیر مستقل کمیته حسابرسی بیشتر باشند باعث افشای خوب مسئولیت اجتماعی می‌شود و برعکس عدم وجود کمیته مستقل حسابرسی یا عدم استقلال کمیته مذکور باعث عدم افشای یا افشای نادرست مسئولیت اجتماعی در شرکت‌ها می‌شود. با وجود کمیته حسابرسی مستقل یا حسابرس مستقل در شرکت‌ها و نظارت و کنترل بر فعالیت و تصمیمات مدیران، شرکت‌ها را ملزم به اقدام برای افشای داوطلبانه مسئولیت اجتماعی می‌کنند.

۷- پیشنهادها

- ۱- به مدیران بنگاه‌های تجاری پیشنهاد می‌گردد از طریق افشای بیشتر اطلاعات گزارشگری مسئولیت اجتماعی و حاکمیت شرکتی در واحدهای تحت کنترل خود، موجبات بهبود ارزش شرکت را فراهم آورند.
- ۲- به سرمایه‌گذاران پیشنهاد می‌گردد که ضمن رتبه بندی شرکت‌های هدف برای سرمایه گذاری، بر اساس میزان افشای اطلاعات مربوط به گزارشگری مسئولیت اجتماعی و حاکمیت شرکتی، در شرکت‌هایی اقدام به فعالیت‌های مالی و سرمایه‌گذاری نمایند که واحد تجاری مذکور، از نظر افشای این‌گونه اطلاعات، در سطح بالایی باشد، زیرا به تبع این امر، در اینگونه واحد‌ها، ارزش شرکت در سطح مطلوبی خواهد بود که این امر می‌تواند تضمین‌کننده انجام فعالیت‌های سرمایه‌گذاری موفق و کارآمد باشد.
- ۳- با توجه به تأثیر مثبت ویژگی‌های استقلال، اندازه اعضای کمیته حسابرسی بر افشای مسئولیت اجتماعی، به قانون‌گذاران پیشنهاد می‌گردد که واحد کمیته حسابرسی شرکت‌ها را با اعضای بیشتر (۵ نفر) که دارای تخصص در امور مالی و مستقل از شرکت هستند، تشکیل دهند.
- ۴- به فعالان بازار بورس اوراق بهادار و مراجع استانداردگذاری پیشنهاد می‌گردد که از طریق تدوین و لازم الاجرا نمودن استاندارد‌های لازم در جهت افشای اطلاعات مربوط به مسئولیت اجتماعی و حاکمیت شرکتی، موجبات بهبود ارزش شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران را فراهم آورند.
- ۵- با توجه به نتایج پژوهش حاضر و اهمیت موضوع افشا به سازمان حسابرسی و جامعه حسابداران رسمی و مراجعی که در ارتباط با استانداردگذاری فعالیت می‌کنند پیشنهاد می‌گردد چهارچوب مدونی جهت شاخص‌های قابل اجرا نظام راهبردی در موسسات مختلف تدوین نمایند.
- ۶- به سازمان امور مالیاتی پیشنهاد می‌گردد جهت شرکت‌هایی که افشای اختیاری متغیرهای بررسی شده در این تحقیق را در دستور کار خود قرار دهند، تشویق‌هایی در نظر بگیرد.
- ۷- به اداره ثبت شرکت‌ها پیشنهاد می‌گردد قبل از صدور مجوز و ثبت شرکت‌هایی که ضریب آلودگی بالایی دارند (مانند شرکت‌های دارویی و شیمیایی و امثالهم) از نظر اقلیم و محل فعالیت، شرکت مورد بررسی قرار گیرد.
- ۸- به پژوهشگران دانشگاهی پیشنهاد می‌گردد که به بررسی تأثیر عملکرد مسئولیت اجتماعی و افشای حاکمیت شرکتی بر ارزش شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تحت تأثیر سایر عوامل محتمل پرداخته و یافته‌ها را با یافته‌های پژوهش فعلی مقایسه نمایند.
- ۹- به سرمایه‌گذاران و فعالان بازار سرمایه و سهامداران پیشنهاد می‌گردد که سرمایه‌گذاری و کسب سود سراغ شرکت‌هایی بروند که دارای هیئت مدیره مستقل و کارآمد و خوشنامی باشند زیرا این هیئت مدیره مستقل باعث شفافیت در عملکرد و تصمیمات مدیران اجرایی می‌شوند و همچنین باعث افزایش کیفیت سود و کاهش شکاف‌های مالیاتی می‌شوند.
- ۱۰- به مدیران و صاحبان شرکت‌ها و کسب و کارها پیشنهاد می‌گردد که برای افشای درست و مناسب و کیفیت خوب اطلاعات مسئولیت اجتماعی سراغ موسسات حسابرسی بزرگ و معتبر بروند.
- ۱۱- به مدیران شرکت‌ها و صاحبان کسب و کارها پیشنهاد می‌گردد که برای افشای درست مسئولیت اجتماعی حتماً واحد حسابرسی مستقل و یا کمیته حسابرسی مستقل داشته باشند.

- ۱۲- به سازمان بورس اوراق بهادار تهران به عنوان نهاد نظارتی پیشنهاد می گردد با توجه به ضرائب اهمیت افشای شاخص های مسئولیت اجتماعی، افشای این اطلاعات را در قالب گزارش های نمونه و اولیه الزامی نماید. می توان در قالب این گزارش ها صرفا در مراحل اولیه تعدادی از شاخص های مهم تر را الزامی نمود.
- ۱۳- به سازمان بورس اوراق بهادار تهران پیشنهاد می گردد اقدام به رتبه بندی شرکت ها با توجه به سطح افشای شاخص های مسئولیت اجتماعی نماید.

منابع

- ۱- بهار مقدم مهدی، صادقی زین العابدین، صفرزاده ساره. (۱۳۹۲) بررسی رابطه ی مکانیزم های حاکمیت شرکتی بر افشای مسئولیت اجتماعی شرکت ها. فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مالی. سال پنجم. شماره ۲۰. زمستان ۱۳۹۲. صفحات ۱۰۷-۹۰.
- ۲- پورعلی، محمدرضا، حجامی، محدثه، (۱۳۹۳)، بررسی رابطه افشای مسئولیت اجتماعی و مالکیت نهادی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه علمی پژوهشی دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، سال سوم، شماره دهم، ص ۱۵۰-۱۳۷.
- ۳- حساس یگانه، یحیی و سلیمی، محمد جواد (۱۳۹۰). مدلی برای رتبه بندی حاکمیت شرکتی در ایران، فصلنامه مطالعات تجربی حسابداری مالی، سال نهم، شماره ۳۰. صص ۳۵-۱.
- ۴- حساس یگانه، یحیی، برزگر، قدرت اله، (۱۳۹۳)، مبانی نظری مسئولیت اجتماعی شرکت ها و پارادایم تحقیقاتی آن در حرفه حسابداری، فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مدیریت، سال هفتم، شماره بیست و دوم، صص ۱۰۹-۱۳۳.
- ۵- رحمان سرشت حسین، رفیعی محمود، کوشا مرتضی ۱۳۸۸ مسئولیت اجتماعی، اخلاقیات فراسازمانی. مجله حسابداری و حسابداری تدبیر. شماره ۲۰۴. صص ۲۶-۲۲.
- ۶- رؤیایی، رضاعلی؛ ابراهیمی، محمد (۱۳۹۴)، بررسی تأثیر ویژگی های کمیته حسابرسی بر سطح افشای داوطلبانه اخلاق فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مالی مبارکه، ۸(۲۵)، ۷۱-۸۸.
- ۷- زارعی، علیرضا؛ قاسمی، معصومه (۱۳۹۵) اثر ویژگی های کمیته حسابرسی بر کیفیت گزارشگری مالی، مجله بررسی های حسابداری، ۳(۱۲). ۶۴-۴۳.
- ۸- کامیابی، یحیی؛ بورژمهرانی، احسان (۱۳۹۳) بررسی اثر ویژگی های کمیته حسابرسی بر افشای اختیاری شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. دانش حسابرسی، ۱۷(۶۷)، ۱۴۷-۱۶۱.
- ۹- گرمسیری صدیقه، وکیلی فرد حمیدرضا، طالب نیا قدرت الله (۱۳۹۶). بررسی اثر کیفیت گزارشگری مسئولیت اجتماعی شرکت ها، ویژگی های حاکمیت شرکتی، عملکرد مالی، بر شهرت اجتماعی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مدیریت. سال دهم. شماره سی و پنجم. صص ۳۲-۴۳.
- ۱۰- نوشادی، امین، (۱۳۹۶)، مسئولیت پذیری اجتماعی شرکتی، ماهنامه پژوهش های تاریخی، اجتماعی و سیاسی شماره چهارم، ص ۶۶.
- 11- Antunovich, P., Laster, D., Mitnick, S., 2000. Are high quality firms also high quality investments? *Curr. Issues Econ. Financ.* 29 (6), 138e142.
- 12- Appuhami, R., & Tashakor, S. (2017). The impact of audit committee characteristics on CSR disclosure: An analysis of Australian firms. *Australian Accounting Review*, 27(4), 400-420.
- 13- Arora, P. and Dharwadkar, R (2011), Corporate Governance and Corporate Social Responsibility (CSR): The Moderating Roles of Attainment Discrepancy and Organizational Slack, *Corporate Governance: An International Review*, 19 (2): 136-152.
- 14- Azizul Islam M. (2009). Social and Environmental Reporting Practices Organization Operating in, Or Sourcing Products From, Developing Country: Evidence from Bangladesh. University of Dhaka.
- 15- Beltratti, A. (2005), the Complementarity between Corporate Governance and Corporate Social Responsibility, the Geneva Papers, 30: 373-386.
- 16- Bhaduri, S. N. and Selarka, E. (2016), Impact of Corporate Governance on Corporate Social Responsibility in India Empirical Analysis, Part of the series CSR, Sustainability, Ethics & Governance, 87-113.
- 17- Bhimani, A. and Soonawalla, K. (2005), From Conformance to Performance: The Corporate Responsibilities Continuum, *Journal of Accounting and Public Policy*, 24 (3): 165-174.
- 18- Carroll, A. B. and Shabana, K. M. (2010), the Business Case for Corporate Social Responsibility: A Review of Concepts, Research and Practice, *International Journal of Management Reviews*, 12 (1): 85-105.

- 19- Clarke, F and Dean, G. (2007), *Indecent Disclosure, Gliding the Corporate Lily*, Melbourne: Cambridge University Press.
- 20- Dam, L. and Scholtens, B. (2012), Does Ownership Type Matter for Corporate Social Responsibility? *Corporate Governance: An International Review*, 20 (3): 233-252.
- 21- Danko, D, Crowther, David. , (2008), "Corporate Governance and Corporate Social Responsibility in Context", *Global Perspectives on Corporate Governance and CSR*.
- 22- De Villiers, C and van Staden, C. J. (2006), Can Less Environmental Disclosure Have a Legitimizing Effect: Evidence from Africa, *Accounting, Organizations and Society*, 31 (8):763-81.
- 23- De Villiers, C; Naiker, V. and van Staden, C. J. (2011), The Effect of Board Characteristics on Firm Environmental Performance, *Journal of Management*, 37 (6): 1636-1663.11
- 24- De Vlamincq, N., Sarens, G. (2015). The relationship between audit committee characteristic and financial statement quality evidence from Belgium. *Journal of Management & Governance*, 19(1), 145-166.
- 25- Deegan, C. (2010), *Corporate Social Responsibility, CPA Australia Study Guide on Ethics and Governance*, Victoria: CPA Australia.
- 26- Forker, J.J., 1992. Corporate governance and disclosure quality. *Acc. Bus. Res.* 22 (86), 111e124.
- 27- Freeman, R. E. (1984), *Strategic Management: A Stakeholder Approach*, Boston: Pitman.
- 28- Friedman, M. (1970), The Social Responsibility of Business is to Increase its Profits, *New York Times*, September 13: 122-126.
- 29- Gelb, D. and J. A. Strawser (2001). "Corporate Social Responsibility and Financial Disclosures: An Alternative Explanation for Increased Disclosure", *Journal of Business Ethics*, 33 (1, pp. 1-13).
- 30- Ghazali, N. A. M. (2007), Ownership Structure and Corporate Social Responsibility Reporting: Some Malaysian Evidence, *Corporate Governance: An International of Business in Society*, 7 (3): 251-266.
- 31- Hajiha, Z. & Sarfaraz, B. (2014). Survey The relationship between corporate social responsibility and cost of equity of companies listed on the Tehran Stock Exchange. *Empirical Research in Accounting*, 4 (14), 123-105. (in persian)
- 32- Haniffa, R. M. and Cooke, T. E. (2002), Culture, Corporate Governance and Disclosure in Malaysian Corporations, *Abacus*, 38 (3): 317-349.
- 33- Haniffa, R. M. and Cooke, T. E. (2005), the Impact of Culture and Governance on Corporate Social Reporting, *Journal of Accounting and Public Policy*, 24 (5): 391-430.
- 34- Harjoto, M. A. and Jo, H. (2011), Corporate Governance and CSR Nexus, *Journal of Business Ethics*, 100 (1): 45-67.
- 35- Harjoto, M. A. and Jo, H. (2012), Corporate Governance and Corporate Social Responsibility, *Journal of Business Ethics*, 106 (1): 53-72.
- 36- Hejami, M. (2011). Investigating the Relationship between Disclosure of Social Responsibility and Institutional Ownership in the Companies Accepted in Tehran Stock Exchange. Graduate Student, Islamic Azad University, Guilan Science and Research Branch.(in persian)
- 37- Iatridis, G.E. (2013). Environmental disclosure quality: Evidence on environmental performance, corporate governance and value relevance. *Emerging Markets Review*, 14, 55-75.
- 38- Jenkins H., Yakovleva N. (2008). Corporate Social Responsibility in the Mining Industry: Exploring trends in Social and Environmental Disclosure. *Journal of Cleaner Production*. Vol. 14, pp. 271-284.
- 39- Khan, A., Muttakin, M. B. and Siddiqui, J. (2013), Corporate Governance and Corporate Social Responsibility Disclosures: Evidence from an Emerging Economy, *Journal of Business Ethics*, 114 (2): 207-223.
- 40- Khan, A., Muttakin, M. B., & Siddiqui, J. (2013). Corporate Governance and Corporate Social Responsibility Disclosures: Evidence from an Emerging Economy. *Journal of Business Ethics*. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2051064>.
- 41- Kim, Y. and H. Siqi Li (2014). "Corporate Social Responsibility and Stock Price Crash Risk", *Journal of Banking & Finance*, 43, pp. 1-13.
- 42- Maretno, H., Hoje, J., 2015. Legal vs. normative CSR: differential impact on analyst dispersion, stock return volatility, cost of capital, and firm value. *J. Bus. Ethics* 128 (1), 1e20.

- 43- Marsiglia, E. and Falautano, I. (2005), Corporate Social Responsibility and Sustainability Challenges for a Bancassurance Company, the Geneva Papers, 30 (3): 485-497.
- 44- Michelin, G. and Parbonetti, A. (2012), the Effect of Corporate Governance on Sustainability Disclosure, Journal of Management and Governance, 16 (3): 477-509.
- 45- Oh, W. Y., Chang, Y. K., & Martynov, A. (2011). The Effect of Ownership Structure on Corporate Social Responsibility: Empirical Evidence from Korea. Journal of Business Ethics, 104 (2), 283-297.
- 46- Othman, R., Ishak, I. F., Mohd Arif, S.M., Abdul Aris, N. (2014). Influence of audit committee characteristics on voluntary ethics disclosure. Social and Behavioral Sciences, 145, 330 –342.
- 47- PourMohammadi, M. & Saadi, A. (2016). Investigating the Role of Social Responsibility Activities in the Petrochemical Industry (Case Study: Shazand Petrochemical Company). Conference on Companies' Social Responsibility - Social Responsibility in Oil Industry, Tehran, Energy Research Institute in Management and Planning, University of Tehran.(in persian)
- 48- Rahim, M.M. (2013), Legal Regulation of Corporate Social Responsibility: A Meta-Regulation Approach of Law for Raising CSR in a Weak Economy, New York: Springer.
- 49- Rao, K. K.; Tilt, C. A. and Lester, L. H., (2012), Corporate Governance and Environmental Reporting: An Australian Study, Corporate Governance, 12 (2): 143-163.
- 50- Rashid, A. and Lodh, S. (2008), The Influence of Ownership Structures and Board Practices on Corporate Social Disclosures in Bangladesh, Research in Accounting in Emerging Economies, 8: 211-237.
- 51- Razmjooiy, P, Ghahremani, A, and Pourtoorollahi, S. (2015). Effect of ownership structure and board composition on corporate social responsibility, International Management Conference and Humanities, UAE, Dubai, Institute of Idea Managers of Vieira Capital. (in persian)
- 52- Reverte, C., 2009. Determinants of corporate social responsibility disclosure rating by Spanish listed firms. J. Bus. Ethics 88 (2), 351e366.
- 53- Saleh, M. Zulkifli, N. & Muhamad, R. (2010). Corporate social responsibility disclosure and its relation on institutional ownership. Managerial Auditing Journal, 25 (6): 591–613.
- 54- Stacchezzini R, Melloni G, Lai A, (2016). Sustainability management and reporting: The role of integrated reporting for communicating corporate sustainability management, Journal of Cleaner Production ,pp 1- 23
- 55- Sun, Y., Yi, Y., Lin, B. (2012). Board independence, internal information environment and voluntary disclosure of auditors' reports on internal controls. China Journal of Accounting Research, 5 (2): 145–161.
- 56- Liu, X, Zhang, ch .(2017). Corporate governance, social responsibility information disclosure, and enterprise value in China. Journal of Cleaner Production 142 (2017)1075e1084.
- 57- Young, S. and Thyil, V. (2014), Corporate Social Responsibility and Corporate Governance: Role of Context in International Settings, Journal of Business Ethics, 122 (1): 1-24.